

The Intonation of Spontaneous Speech in Discussion

The article considers the intonation of spontaneous speech in discussion. The phonostylistic characteristics of educational informational intonation style with regards to discussion are analyzed. The intonation of widely-used in the discussion clichés, questions and complex sentences has been also defined.

Key words: discussion, educational informational intonation style, intonation of clichés, questions and complex sentences.

Надійшла до редакції 16.06.08

УДК 378.147. =111

Бирюк О.В.

ПРИНЦИП ПРОБЛЕМНОСТІ ПРИ ФОРМУВАННІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ

В статті розглядаються шляхи реалізації дидактичного принципу проблемності при формуванні у майбутніх учителів іноземної мови соціокультурної компетенції у процесі навчання читання англомовних текстів із соціокультурним потенціалом.

Ключові слова: принцип проблемності, проблемна ситуація, проблемне завдання, соціокультурна компетенція, англомовний текст із соціокультурним потенціалом.

В умовах інтеграції України у світове співтовариство перед мовними вищими навчальними закладами в галузі навчання іноземних мов (ІМ) постає завдання підготувати студентів до міжкультурного спілкування, тобто до взаємодії з носіями вивчуваної ІМ, що вимагає формування у них соціокультурної компетенції (СКК) в усіх видах мовленнєвої діяльності. Одним із шляхів соціокультурного пізнання англомовної дійсності є критичний аналіз автентичних іншомовних текстів, які містять інформацію про політичні, економічні, соціокультурні процеси сучасного англомовного суспільства та відображають специфіку світосприйняття носіїв мови. Такий шлях формування СКК має забезпечити активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів при вилученні соціокультурної інформації з текстів, її осмисленні та інтерпретації, що сприятиме процесу їх активної акультурації. Критичний аналіз текстів дозволяє пізнати англомовну культуру зсередини, поглянути на англомовний світ очима англійців / американців-авторів текстів.

Психологічні особливості читання – внутрішній характер сприймання та розуміння інформації без зовнішніх проявів – ускладнюють керування навчально-пізнавальною діяльністю студентів-читачів при навчанні читання англомовних газетно-журнальних статей з метою формування СКК. Одним із шляхів активізації розумової діяльності студентів і способів контролю ми розглядаємо проблемне навчання, в основі організації якого лежить дидактичний принцип проблемності.

Дослідники-методисти вивчають різні аспекти реалізації проблемного методу при навчанні ІМ. Так, О.І. Вишневський, Г.В. Ейгер, А.В. Конишева, І.А. Рапопорт, В.В. Сафонова досліджують психолого-педагогічні аспекти проблемного навчання на уроках ІМ та пропонують класифікації проблемних завдань при навчанні ІМ. Р.К. Міньяр-Білоручев та Б.І. Турчина розглядають низку прийомів, що забезпечують реалізацію проблемного методу при навчанні іншомовного усного мовлення. У дослідженнях І.Л. Андрєєвої (1991), М.Л. Вайсбурд (2001), І.І. Меркулової (1991) вивчаються можливості використання проблемних завдань при навчанні читання іншомовних текстів у загальноосвітній школі та немовному вищому навчальному закладі. Проте визначення шляхів реалізації принципу проблемності при формуванні у студентів філологічних факультетів СКК у навчанні читання англомовних текстів залишається поза увагою дослідників. Завданням нашої статті є розкрити специфіку реалізації дидактичного принципу проблемності при формуванні СКК у майбутніх учителів ІМ при навчанні читання англомовних текстів.

Принцип проблемності як категорія дидактики відображає закономірності зміни структури змісту навчального матеріалу й сполучення методів навчання на основі логіко-пізнавальних протиріч процесу навчання та характеризує способи реалізації цих закономірностей відповідно до цілей навчання, розвитку інтелектуальних здібностей студентів та їхнього виховання [5, с. 33]. Принцип проблемності визначає характер діяльності як викладача, так і студента – суб'єктів навчального процесу. Розглядаючи сутність діяльності викладача і студента при реалізації принципу проблемності в межах нашого дослідження, ми спираємося на визначення понять “проблемне викладання ІМ” та “проблемне вивчення ІМ”, даних В.В. Сафоновою [7, с. 8-9]. Так, діяльність викладача має на меті створення та використання на різних стадіях формування СКК завдань, спрямованих на активізацію розумової й мовленнєво-розумової діяльності студентів при оволодінні ними соціокультурними знаннями, навичками та вміннями у процесі читання англійських текстів. Студенти, в свою чергу, виконують іншомовну мовленнєву діяльність з метою оволодіння соціокультурними знаннями, навичками та вміннями в комплексі з навичками та вміннями творчої індивідуальної й колективної діяльності шляхом систематичного вирішення проблемних завдань.

При формуванні СКК на матеріалі іншомовних текстів ми визначаємо два шляхи реалізації принципу проблемності. По-перше, створення під керівництвом викладача проблемних ситуацій за допомогою проблемних завдань для роботи з текстом. По-друге, проблема може бути закладена в самому змісті тексту. Розглянемо визначені шляхи.

Так, проблемне викладання та проблемне вивчення ІМ при формуванні СКК реалізується за допомогою проблемних соціокультурних завдань, які спрямовані на підвищення рівня соціокультурної освіченості студентів, формування й розвиток соціокультурних навичок і вмінь при навчанні читання англійських текстів. В цих завданнях проблемні ситуації представлені у формі певної навчально-комунікативної інструкції до тексту, яка має бути пов'язана з пошуком і переробкою інформації тексту на різних рівнях, а також з формуванням певного умовиводу. Формування такої інструкції значною мірою визначає ефективність реалізації поставленого завдання, оскільки саме через інструкцію викладач опосередковано керує розумовими, мнемічними та іншими внутрішніми процесами, які протікають під час читання [8, с. 34].

Характерною ознакою проблемної ситуації є наявність протиріччя між знаннями, навичками або вміннями, якими володіє студент, та тими, що необхідні йому для вирішення поставленого завдання [2, с. 10]. Відповідно в інструкції до вправи є невідомий компонент завдання: способи соціокультурного пізнання висловленої в тексті англійської дійсності, результат соціокультурного пізнання (соціокультурні знання) або реакція на отриману інформацію. Саме сполучення відомого й невідомого компонентів у структурі діяльності студента-читача, а також наявність у нього пізнавальної потреби у вирішенні поставленого інтелектуального завдання є основою для створення проблемної ситуації. Реалізація принципу проблемності є актуальною для вправ, спрямованих на розвиток умінь вилучати та інтерпретувати соціокультурну інформацію, а також діяти на її основі.

Вирішення проблемних завдань при читанні англійських текстів забезпечує зворотній зв'язок, що несе студентам інформацію про їхні досягнення і сприяє підтриманню їхнього інтересу до навчальної діяльності. При цьому J.G. Gebhard наголошує на перевагах парної та групової форм роботи при вирішенні проблемних завдань студентами, оскільки зворотній зв'язок іде не від викладача, а від однолітків і тому сприймається ними більш відкрито та неупереджено [9, с. 39].

Проблемна ситуація може бути закладена в змісті тексту з соціокультурним потенціалом за умови наявності в ньому недостатньої, суперечливої або імпліцитної соціокультурної інформації. При роботі з такими текстами доцільно спрямовувати студентів на вирішення однієї проблеми або на послідовне розв'язання низки проблем різного характеру. Наприклад, у ході вирішення проблемного завдання, що ґрунтується на наявній у тексті недостатній соціокультурній інформації, необхідно націлювати студентів на актуалізацію фонових знань, або на здобуття нових знань при роботі з довідковою літературою. Наявність у тексті суперечливої соціокультурної інформації (різних точок зору на певне питання, різних підходів до його розв'язання) вимагає від студентів її аналізу та обґрунтованого прийняття певної точки зору. Імпліцитно виражена головна думка тексту вилучається в результаті осмислення та інтерпретації студентами соціокультурних фактів крізь призму іншомовної концептуальної картини світу чи внутрішньої логіки.

Недостатність і суперечливість текстової соціокультурної інформації можуть бути штучно створені викладачем шляхом спеціальної обробки чи презентації текстового матеріалу [6, с. 10]. Наприклад, з метою розвитку вмінь прогнозувати соціокультурний зміст статті студентам доцільно представити структурні частини (заголовки і підзаголовки) не однієї, а трьох-чотирьох статей з метою вибору статті, що може містити необхідну інформацію.

При моделюванні проблемної ситуації рецепції викладач має співвідносити комунікативно-пізнавальний потенціал текстів, які пропонуються студентам для читання, з їхніми потребами [2, с. 94-95]. Соціокультурний зміст відібраних текстів має відповідати не тільки темам, визначеним у чинній програмі, але й читацьким інтересам студентів-читачів.

Враховуючи етапи виконання проблемного завдання, запропоновані в праці О.І. Вишневського [3], розглянемо етапи роботи з іншомовним текстом з метою формування СКК.

Так, на передтекстовому етапі викладач створює проблемну ситуацію, використовуючи різні прийоми, а саме: 1) підводить студентів до протиріччя та пропонує їм самим знайти спосіб його розв'язання; 2) ознайомлює студентів з різними точкам зору на певне питання; 3) пропонує групі розглянути проблему з різних позицій; 4) спонукає студентів до порівняння, узагальнення, висновків, співставлення різних фактів тощо; 5) пропонує конкретні запитання (на узагальнення, обґрунтування, конкретизацію тощо) [4, с. 144-145]. Студенти, в свою чергу, мають усвідомити мету читання запропонованого тексту, враховуючи передбачені навчально-комунікативною ситуацією умови. На текстовому етапі студенти самостійно шукають шляхи розв'язання поставленої проблеми при роботі з текстовим матеріалом. Вони мають усвідомити загальний зміст тексту, оцінити його з точки зору мети читання, відібрати інформацію, необхідну для розв'язання проблеми, та дійти до певного рішення. На післятекстовому етапі студенти пропонують та обговорюють власне бачення розв'язання проблеми.

Наведемо приклад створення проблемної ситуації до статті *David Osborne "Gain weight. lose your love with McDiet?"* [10], відібраної для читання по темі *"Meals and Cooking"*. З точки зору соціокультурної цінності ця стаття відноситься до текстів із середнім соціокультурним потенціалом [1, с. 155]. Для неї характерна представленість експліцитної соціокультурної інформації, її відносно рівномірний розподіл у тексті та її значне смислове навантаження. У змісті тексту закладена проблемна ситуація: він містить суперечливу інформацію та імпліцитно виражену суспільну оцінку.

Так, на передтекстовому етапі в ході бесіди зі студентами викладач створює проблемну ситуацію, підводячи студентів до усвідомлення протиріччя між такими фактами: з одного боку, визнання шкідливості для здоров'я їжі швидкого приготування, а з іншого боку, широке розповсюдження та зростання популярності ресторанів швидкого обслуговування типу *McDonald's*. Безпосередньо перед читанням статті викладач пропонує студентам дати відповідь на питання, сформульоване в її заголовку. При читанні тексту студенти шукають відповідь на поставлене питання: чи дійсно їжа швидкого приготування має руйнівний вплив на здоров'я людини. На післятекстовому етапі студенти спочатку наводять аргументи з тексту статті на користь та проти відвідування ресторанів швидкого приготування, а потім у малих групах в процесі обговорення оцінюють ці аргументи з точки зору їхньої об'єктивності та роблять власні висновки щодо доцільності споживання їжі швидкого приготування. З метою розвитку вмінь створювати соціокультурний портрет іншомовної країни, викладач пропонує студентам у парах переглянути статтю ще раз і зробити висновок, чи підтримують американці ідею режисера Моргана Сперлока зняти документальний фільм про жакливі наслідки регулярного споживання фаст-фуд, чи ця проблема є дійсно актуальною в Америці. Після того як кожна пара обґрунтувала свою точку зору, студентів доцільно підвести до порівняння американських та українських традицій харчування, запитавши їх, чи зацікавить фільм американського режисера українських глядачів.

Отже, творче оволодіння соціокультурними знаннями, навичками та вміннями при читанні іншомовних текстів відбувається за умови активної самостійної діяльності студентів при розв'язанні проблемних ситуацій, закладених у змісті самого тексту або створених викладачем за допомогою проблемного завдання / проблемних завдань до тексту. Перспективним напрямом подальшого дослідження є визначення загальних вимог до проблемних завдань соціокультурного характеру для роботи з іншомовними текстами, розробка їх класифікації.

Література

1. Бирюк О.В. Критерії відбору автентичних англомовних публіцистичних текстів для формування у майбутніх учителів соціокультурної компетенції у процесі читання // Вісник КНЛУ. Серія "Педагогіка та психологія". – К.: Вид. центр КНЛУ, 2005. – Вип. 8. – С. 150-157.
2. Вайсбурд М.Л. Использование учебно-речевых ситуаций при обучении устной речи на иностранном языке: Учеб. пособие для проведения спецкурса по обучению иноязычному общению в системе повышения квалификации учителей. – Обнинск: Титул, 2001. – 128 с.
3. Вишневский Е.И. К проблеме развивающей функции процесса обучения иностранному языку в школе // Иностранные языки в школе. – 1989. – № 6. – С. 8-13.
4. Коньшева А.В. Английский язык. Современные методы обучения. – Минск: ТетраСистемс, 2007. – 352 с.
5. Махмутов М.И. Принцип проблемности в обучении // Вопросы психологии. – 1984. – № 5. – С. 30-36.
6. Меркулова И.И. Проблемные задачи в обучении иноязычной речевой деятельности (английский язык, неязыковой вуз): Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Московский гос. лингв. ун-т. – М., 1991. – 19 с.
7. Сафонова В.В. Проблемные задания на уроках английского языка в школе: Учеб. пособие. – 3-е изд. – М.: Еврошкола, 2001. – 271 с.

8. Фоломкина С.К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе: Учеб.-метод. пособие для вузов. – М.: Высш. шк., 1987. – 207 с.
9. Gebhard J.G. Teaching Reading through Assumptions about Learning // A Forum Anthology. Selected Articles from the English Teaching Forum. 1984-1988. – Washington: Bureau of Education and Cultural Affairs, 1989. – P. 36-40.
10. Osborne D. Gain weight, lose your love with McDiet? // The Independent // <http://www.independent.co.uk>.

Бирюк О.В.

Принцип проблемности при формировании социокультурной компетенции на материале англоязычных текстов

В статье рассматриваются пути реализации дидактического принципа проблемности при формировании у будущих учителей иностранного языка социокультурной компетенции в процессе обучения чтению англоязычных текстов с социокультурным потенциалом.

Ключевые слова: принцип проблемности, проблемная ситуация, проблемное задание, социокультурная компетенция, англоязычный текст с социокультурным потенциалом.

Byryuk O.V.

The Principle of Problem Solving for Forming Socio-cultural Competence on the Material of English Texts

The article considers the ways of realizing the didactic principle of problem solving for forming socio-cultural competence in future foreign language teachers while their reading English texts with socio-cultural information.

Key words: principle of problem solving, problem, problem-solving task, socio-cultural competence, English texts with socio-cultural information.

Надійшла до редакції 15.07.08

УДК 378:811

Бігич О.Б.

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ
ДО ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ**

Запропоновано потенційні шляхи підготовки студентів до використання комп'ютерних засобів навчання на уроці іноземної мови.

Ключові слова: вчитель іноземної мови, комп'ютерні засоби навчання, молодші школярі.

Питання й проблеми професійної, зокрема методичної, підготовки майбутніх учителів іноземних мов завжди знаходяться в центрі уваги дослідників: науковців та вчителів. Актуальні тенденції іншомовної освіти школярів миттєво знаходять своє відбиття у фаховій підготовці студентів передусім шляхом появи нових професійно-вибіркових дисциплін. Не є виключенням і навчальний курс «Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах», який у Київському національному лінгвістичному університеті доповнено низкою курсів за вибором. Одним з них є курс «Методика викладання англійської мови в початковій школі», який ми вже понад 10 років читаємо старшокурсникам факультету англійської мови денної, вечірньої та заочної форм навчання.

Поширення інформаційних технологій у різних сферах життєдіяльності людини, зокрема в сфері освіти, вимагає від сучасного викладача й учителя іноземних мов обов'язкового володіння комп'ютерними засобами навчання. При існуючій кількості годин, відведених на базовий курс методики викладання іноземних мов, ми бачимо такі потенційні шляхи у навчанні студентів використання освітніх інформаційних технологій. Передусім це представлення їх на лекції «Засоби навчання іноземних мов» [детальніше див. 3], на якій студенти набувають декларативних знань про різновиди комп'ютерних засобів навчання. По-друге,